vastu. Piisk. Berthold'i (vt.) ajal T. ei esine, kuid piisk. Albert'i (vt.) ajal oli ta selle tähtsaim kaastööline. M. s. saadeti ta a. 1203 tähtsate diplomaatiliste ülesannetega koos Kaupo'ga (vt.) paavst Innocentius III-da juurde Rooma; aa. 1202, 1204, 1205, 1211, 1212 oli ta Alberti asehalduriks Liivimaal viimase reiside ajal Saksamaale; a. 1215 käis ta temaga IV-dal lateraankontsiilil Roomas. Alberti asehaldurina asutas T. a. 1202 Mõõgavendade ordu. A. 1205 määras Albert ta Dünamünde kloostri abtiks ja ülendas ta a. 1211 asutatava Eestimaa piiskopkonna piiskopiks asukohaga Lihulas. T.-i pühitsemine piiskopiks toimus Riias Paderborni, Verdeni ja Ratzeburgi piiskoppide assisteerimisel ja ta kinnitati oma ametisse paavsti poolt a. 1213, teda siiski igasugusest metropolitaanvõimust ilma jättes. Kuid T. ei saavutanud talle määratud kohta Alberti vastaste, Mõõgavendade ordu ja Taani kun. Waldemar II-se (vt.) võistluse tõttu. Et end üldse kuidagi maksma panna, lõi T. end lahku piisk. Albertist ja ühines a. 1218 Taani kuningaga. Ta saatis viimast selle retkel Eestimaale ja langes 15. VI 1219 Lindanisa, hilisema Tallinna, piiramisel eestlaste käe läbi, kes ekslikult arvasid tema telgis kuninga olevat.

Läti Henriku kroonika (ed. W. Arndt, *Scr. rer. Germ.* XXIII); Arbusow *sen.*, Geistl. (Jb. f. Gen. 1901, lk. 122, 1902, lk. 71, 1911—13, lk. 213); K. B. Westman, Den svenska kyrkans utveckling från St Bernhards tidevarv till Innocentius III:s (1914); SB Riga 1904, lk. 226—30 (H. v. Bruiningk). *L. A.*

THOMASSO(H)N, Johann, vanema aja tõlkekirjanik, sünd. 2. IV 1817 Rapla klk. Raikülas taluperemehe pojana, õppis esmalt Tallinna kreiskoolis ja aa. 1833—36 Tartu õpetajateseminaris, oli kuni 1844. a.-ni õpetajaks Tartu eestikeelses algkoolis ja siirdus siis Venemaale, kus töötas mõne aja Kiievis luteri kirikukoolis. Tema surma aeg on teadmatu. — T.-i sulest ilmusid tõlgetena saksa keelest järgmised raamatud: 1. Weikise Hanso luggu tühja sare peäl (Tartu, 1839), 2. Puust rist; üks kaunis luggeminne neile troostiks, kes willetsusse sattunud (*ibid.*, 1840), 3. Krahwi praua Jenowewa (*ibid.*, 1841), 4. Irlanda, ehk puhta ello wõit. Üks halle luggeminne, mis igga innimesse kassuks wäljaantud (*ibid.*, 1844). Neist sentimentaalse sisuga raamatuist leidis eriti viimane rohke lugejakonna.

H. Lange, Das Erste Dorpatsche Lehrer-Seminar . . . von seiner Gründung 1828 bis zu seiner Schliessung 1889 (1890), lk. 70; Kampmann, E. van. ilukirj., 87—89; *idem*, Peaj. I[1], 290. *A. S-te.*

THOMSEN, Vilhelm Ludvig Peter, keeleteadlane, sünd. 25. I 1842 ukj. Kopenhaagenis, õppis aa. 1859—67 Kopenhaageni ülikoolis, omandades seal a. 1869 *dr. phil.* astme, sai a. 1871 dotsendiks ja a. 1887 professoriks eraldi tema jaoks asutatud võrdleva keeleteaduse õppetoolil, kust lahkus vanaduse pärast a. 1912; suri 13. V 1927 Kopenhaagenis. — Huvi keeleteaduse vastu tekkis T.-il juba kooliõpilasena; ta tutvus juba siis m. s. ka soome keelega ja käis a. 1867 Soomes ennast selles täiendamas. Samal a. avaldas ta esimese soome-ugri keeli puudutava kirjutise *Det magyariske sprog og dets stammeslægtskab.* Oma väitekirjas *Den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske* (Kopenhaagen, 1869, saksa keeli 1870) lahendas ta senini hämara olnud germaani laensõnade küsimuse läänemere-soome ja lapi keeltes, näidates, et vanema germaani laenujärgu tulekul läänemere-soomlased moodustasid veel ühise rahva või olid vähemalt lähedas kokkupuutumises üksteisega ning nende asukohad olid ida pool Soome lahte, kus nende naabriteks olid germaanlased lõuna või tõenäolisemalt lääne suunas. Ühtlasi näitas ta, missugused järeldused on tehtavad nendest kokkupuutumistest nii keele arenemisloo kui ka kultuuriloo seisukohalt. See teos äratas suurt tähelepanu oma saavutuste ja meetodiga ning tõi autorile Berliini akadeemialt Bopp'i auhinna. Samas teoses juba tähelepanu juhtinud läänemere-soome keeltes leiduvaile balti laenudele, avaldas ta hiljemini (Kopenh., 1890) uurimuse kokkupuutumistest tähendatud keelte vahel: *Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisklettiske) Sprog*, mis oma põhjalikkuse, ainestiku käsitluse ja kaugeleküündivate järeldustega on klassikaliseks teoseks. Peale tähtsate keeleajalooliste tulemuste sisaldab see järeldusi läänemere-soomlaste, s. o. ühtlasi ka eestlaste esivanemate asukohtade ja kultuuri kohta enam kui 2000 a. tagasi. Nende kahe teosega liitub teatud määral *The Relations between Ancient Russia and Scandinavia and the Origin of the Russian State* (Oxford ja London, 1877), mis on ilmunud ka saksa (1879), rootsi (1882), vene (1891) ja taani keeli (1919). Vene riigi rajamise, selle rajajate ja venelaste nime *ruś* kohta oli aja jooksul kogunenud terve kirjandus. Terava kriitikaga kaalub T. ettetoodud lahkarvamisi ja näitab veenvalt, et Vene riigi rajajad olid rootslased ja *ruś* on laensõna läänemere-soome keeltest (soome *ruotsi*, eesti *roots* jne.). Peale selle on T. avaldanud uurimusi romaani keeleteaduse alalt, kirjutanud etruskide keele ja India mitte-indoeuroopa algupära olevate algelanikkude keelte üle j. m. Hiilgavamaid tagajärgi saavutas T. aga VIII-dalt a.